

اولویت‌بندی شاخص‌های کیفیت محیطی از دید گردشگران با استفاده از مدل‌های (SAW, VIKOR, ELECTRE) (کپلند و کپلند) مورد مطالعه: شهرستان کوههدشت

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۱/۲۱

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۲/۲۵

کد مقاله: ۴۴۸۱۵

سعید حیدری نیا^{۱*}، علی موحد^۲، پریسا الله وردی نئی^۳

چکیده

با وجود نقش مهم صنعت گردشگری در رشد اقتصادی، افزایش گردشگران در برخی مناطق گردشگری می‌تواند موجب رشد و توسعه منطقه گردشگر پذیر شود. بنابراین بررسی مقصدهای گردشگری جهت ارتقا کیفیت محیط از دید گردشگران حائز اهمیت است. هدف این پژوهش مطالعه و اولویت‌بندی شاخص‌های کیفی محیطی شهرستان کوههدشت می‌باشد. پژوهش حاضر از نوع کاربردی و از نظر ماهیت و روش، از نوع تحقیقات توصیفی - تحلیلی می‌باشد. جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز به دو روش کتابخانه‌ای (اسنادی) و پیمایشی (میدانی) صورت گرفته است. در راستای هدف مورد نظر از نرم‌افزارهای SPSS و EXCEL استفاده شده و همچنین از مدل‌های تصمیم‌گیری چند معیاره ویکور، الکتراه، SAW و روش ترکیبی کپلند جهت اولویت‌بندی شاخص‌ها استفاده شده است. نتایج حاصل از تحلیل ۶ شاخص اصلی و ۳۶ زیر شاخص نشان می‌دهد که شاخص جاذبه‌های گردشگری بیشترین میزان تأثیرگذاری از دید گردشگران بر کیفیت مطلوب محیط داشته و در رتبه‌های بعدی شاخص‌های زیست‌محیطی، محیط اجتماعی، بصری، شبکه ارتباطی و عملکردی - ساختاری به ترتیب قرار دارد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

واژگان کلیدی: شاخص، گردشگر، کپلند، کوههدشت

۱- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه خوارزمی تهران (Heydarinia.1367@yahoo.com)

۲- دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه خوارزمی تهران

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی گردشگری، دانشگاه خوارزمی تهران

گردشگری یکی از نیروهای اجتماعی بسیار مهم (شهری) به حساب می‌آید. ضمناً دارای اهمیت بین‌المللی اقتصادی و ژئوپلیتیکی بسیار است. گردشگری به طور جهانی فضاهای فرهنگی، اجتماعی و جغرافیایی را می‌سازد، بازسازی می‌کند و ساکن می‌شود. نمی‌توان انکار کرد که گردشگری یک نیروی فوق‌العاده برای تغییر است و در بسیاری از کشورها به عنوان نیرویی برای خوشبختی به حساب می‌آید. کشورهایی که به متنوع سازی اقتصاد روی آورده‌اند و می‌خواهند خود را از اقتصاد تک پایه ای برهانند در جستجوی سناریوها یا خلق راه‌ها و روش‌های جدیدند. یکی از این سناریوها «گردشگری» است که اغلب کشورها به ویژه کشورهایی که به لحاظ موقعیت مکانی از این مزیت برخوردارند، آن را در برنامه‌های توسعه ملی خود گنجانده‌اند تا از این طریق بتوانند فرآیند توسعه ملی خود را سرعت بخشند و بر پایه این مهم به دستاوردهای مهمی نیز برسند (والپول و گودوین، ۲۰۰۰: ۳۴).

صنعت گردشگری به عنوان پویاترین فعالیت‌های اقتصادی عصر حاضر و به عنوان راهی جهت توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع، مورد توجه اکثر کشورها بخصوص کشورهای جهان سوم قرار گرفته است. با توجه به شکل گیری مفهوم توسعه پایدار، صنعت گردشگری نیز همانند سایر صنایع به دنبال الگوی جهت گام برداشتن به سوی پایداری می‌باشد (لای و نپال، ۲۰۰۶: ۵۴). بنابراین یکی از جنبه‌های مهم و قابل بررسی در حوزه گردشگری کیفیت محیط می‌باشد. در خصوص کیفیت محیطی، توجه به عواملی که به عنوان جاذبه‌های گردشگری برای گردشگران جلب توجه می‌کند، اهمیت دوچندان می‌یابد (شبیعه و علی پور، ۱۳۸۹: ۱۵۷) زیرا کیفیت محیطی بالا، زمینه ساز شکل گیری حس مثبت نسبت به مقصدهای گردشگری و نهایتاً توسعه گردشگری می‌باشد. باری، شکل گیری و تقویت حس مثبت از طرق مختلف امکان پذیر می‌باشد که یکی از آنها ارتقاء کیفیت محیطی است که منجر به بهبود تصویر مقصد از دیدگاه گردشگران می‌گردد (مون و همکاران، ۲۰۱۱: ۲۸۹).

چنانچه محیط مقصدهای گردشگری فاقد کیفیت مطلوب باشد، در ادراک و احساس گردشگر از فضا و در نتیجه بر سطح رضایتمندی او از محیط تاثیرگذار خواهد بود (کاکاوند و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۰۱). اما با وجود مزایای فراوانی که می‌توان برای صنعت گردشگری قائل شد، اگر برنامه ریزی صحیحی در این زمینه انجام نشود، توسعه گردشگری تاثیرات منفی زیست محیطی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی را به وجود خواهد آورد. بنابراین بدون شناخت کافی از محدودیت‌ها و امکانات محیطی نمی‌توان در راستای توسعه گردشگری گام برداشت. شهرستان کوهدشت به عنوان یکی از شهرهای کوهستانی کشور دارای پتانسیل‌ها و قابلیت‌های گسترده‌ای در زمینه توسعه گردشگری است. قابلیت‌های نظیر توانهای محیطی و اکولوژیکی، چشمه‌های طبیعی، قایق سواری، جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی این شهر را از دیگر شهرهای کشور متمایز کرده است. این در حالی است که شهرستان کوهدشت علی‌رغم پتانسیل‌های بالا بنظر می‌رسد از برنامه ریزی درست گردشگری دور مانده است. از طرف دیگر نکته خیلی مهم این است که این شهرستان تا بحال از نظر گردشگری ناشناخته بوده است اما در سال‌های اخیر گردشگری در این شهر رشد بالایی داشته بنابراین ضروری است که به بحث گردشگری و اولویت بندی‌های موجود در برنامه ریزی گردشگری توجه شود تا ضمن هدایت و توسعه گردشگری، از نارسایی‌های احتمالی گردشگری جلوگیری کند. یکی از راه‌های افزایش کیفیت محیط و جذب گردشگر، استفاده از نظر دینفعان است که در این بین گردشگران بعنوان مهمترین رکن گردشگری می‌توانند کمک شایانی در جهت ارتقا کیفیت محیط داشته باشند. بنابراین مسئله ما این بوده که ما با استفاده از نظرات گردشگران مهمترین شاخص‌ها را در این زمینه اولویت بندی کنیم و همچنین بیان شود که کدام شاخص‌ها نیاز به توجه بیشتری در برنامه ریزی‌های آینده دارند. تا با کاربست این مهم بتوان به سمت توسعه گردشگری گام برداشت.

۲- پیشینه تحقیق

محققان متعددی به مطالعه پیرامون گردشگری و تاثیر آن بر جنبه‌های مختلف زندگی و توسعه پرداخته‌اند که مجالی برای ذکر نتایج همه آنها نیست و تنها به عنوان نمونه می‌توان به مطالعات زنگی آبادی و همکاران (۱۳۸۹) پیرامون امکانات و تهسیلات گردشگری، تقوایی و همکاران (۱۳۹۳) پیرامون عوامل موثر بر توسعه گردشگری سلامت، ضرابی و همکاران (۱۳۹۳) پیرامون تحلیلی بر زیرساخت‌های گردشگری در مقصد اکوتوریستی بند ارومیه، رحمانی (۱۳۸۶)، پیرامون آمایش سرزمین و گردشگری پایدار، ایزدی و همکاران (۱۳۹۰) پیرامون ارتقای هم پیوندی اجتماعی میان گردشگران و بومیان در شهرهای ساحلی، غریبی و درخشیده (۱۳۹۰)، اکوتوریسم و توسعه پایدار و غیره اشاره کرد که در همه موارد مذکور اثرات مثبت و سازنده گردشگری نتیجه گرفته شده است. از مهمترین مطالعاتی که در سال‌های اخیر در این زمینه پژوهش صورت گرفته می‌توان به موارد زیر اشاره کرد. قیداری و سجاسی (۱۳۹۵) در موضوعی با عنوان تحلیل و تبیین نقش کیفیت محیطی در جذب گردشگر به مقاصد گردشگری روستایی مطالعه موردی: روستاهای گردشگری دهستان لواسان کوچک) به این نتیجه رسیده‌اند که کیفیت محیطی روستاهای

مقصد در جنبه های مختلف تاثیر بسزایی در جذب گردشگر دارد که تقویت آن می تواند روستاها را در بازار رقابتی جذب گردشگر و همچنین کمک به انتخاب گردشگران تاثیرگذار باشد.

اکبریان و شیخ بیگلر (۱۳۹۴)، از طریق پرسشنامه به بررسی سنجش کیفیت محیط روستاهای گردشگری مطالعه موردی: بخش آسارا - شهرستان کرج پرداخته است نتایج آن نشان می دهد براساس دیدگاه گردشگران، بین شاخصهای کیفیت محیطی مطالعه شده، شاخص کیفیت عملکردی - ساختاری بیشترین تأثیر را بر جذب و توسعه گردشگری داشته است

قدمی و علیقلی زاده فیروزجانی (۱۳۹۱)، در پژوهشی تحت عنوان «ارزیابی توسعه گردشگری مقصد در چارچوب پایداری مطالعه موردی تنکابن» به این نتیجه رسیدند که توسعه پایدار گردشگری فرآیندی است که با کیفیت زندگی میزبانان، تامین تقاضای بازدیدکنندگان و به همان نسبت با حفاظت محیط طبیعی و انسانی در ارتباط است. که نتایج تحقیق نشان می دهد فرآیند توسعه گردشگری در تنکابن با تخریب منابع، نارضایتی جامعه گردشگران و نگرش منفی ساکنان محلی، از اصول و معیارهای توسعه پایدار گردشگری فاصله دارد و از الگوی ناپایدار پیروی می کند.

مارین و تابرنر (۲۰۰۷) در پژوهشی با عنوان رضایتمندی و نارضایتی از ویژگیهای مقاصد گردشگری تأثیر آن در رضایتمندی کلی و تمایل به بازگشت دوباره، با استفاده روش نظر سنجی به این نتیجه رسیدند که تجربیات نارضایتی باعث کاهش رضایتمندی کلی شده و احساسات منفی ناشی از تجاری شدن، شلوغ شدن و تخریب محیطی به طور چشمگیری باعث کاهش تمایل گردشگران در بازگشت به مقصد می شود. موحد و دولت‌شاه (۱۳۸۹)، در مطالعاتی با عنوان «بررسی ظرفیت های گردشگری جهت توسعه گردشگری شهر خرم آباد»، با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی مبتنی بر عملیات میدانی به این نتیجه رسیدند که شهر خرم آباد ظرفیت لازم را برای تبدیل شدن به قطب گردشگری دارد.

حیدری نیا و همکاران (۱۳۹۴) به بررسی وضعیت اجتماعی^۵ اقتصادی شاغلین بخش گردشگری (مورد مطالعه: شهر خرم آباد) پرداخته اند. نتایج نشان می دهد که گردشگری شهری بر مولفه های اقتصادی و اجتماعی زندگی شاغلین بخش گردشگری تاثیر مثبت داشته و کیفیت زندگی این گروه نسبت به شاغلین بخش های دیگر (کشاورزی و مشاغل آزاد) از وضعیت مطلوب تری برخوردار است. قدمی و غلامیان (۱۳۹۰)، به بررسی کیفیت مبادی ورودی شهرهای گردشگری با تاکید بر جامعه گردشگران (نمونه موردی: بابلسر) پرداخته با روش پیمایشی مبتنی بر پرسشنامه به این نتیجه رسیده که مسیر پیاده مطمئن ضمن معرفی بافت و عناصر با ارزش آن بعنوان یک راوی و یک هادی مناسب می تواند هر ناشناسی را با بافت مانوس و حیات را درون بافت جاری سازد.

۳- مبانی نظری

تاکنون تعاریف مختلفی از لحاظ نظری از مفهوم ترکیبی کیفیت محیطی از سوی صاحب نظران ارائه شده است. این برداشت های گوناگون، براساس زمینه فکری صاحب نظران یا نحوه انتخاب شاخص ها از سوی آنها شکل گرفته است. دلیل اصلی این امر می تواند در نتیجه ارتباط یا همپوشانی این مفهوم با مفاهیم مبهم و پیچیده دیگر همچون کیفیت زندگی، قابلیت زندگی و پایداری باشد (ون کامپ و همکاران، ۲۰۰۳: ۵). با کمک اجزاء کیفیت می توان به تفاوت ویژگیهای یک شی یا مسئله پی برد. کیفیت یک شی از دو منبع یا دو عرصه سرچشمه می گیرد: ۱- عرصه ذهنی فرد، ۲- عرصه عینی شی. کیفیت های ضمیری به عنوان ارزشهایی معرفی شده اند که به دشواری قابل کمی شدن بوده و به سختی می توان آنها را اندازه گیری کرد (قیداری و صادقلو، ۱۳۹۵: ۳۴). یکی از مهمترین روشهای ارزیابی کیفیت گردشگری، سنجش میزان رضایتمندی از محیط و کیفیت آن توسط گردشگر است (کمیتة های اروپایی، ۲۰۰۰: ۱۴). هر یک از نواحی نیز به سبب ویژگیهای منحصر به فردی که دارد در ترجیحات گردشگران موثر است (روکا و ویلارس، ۲۰۰۸: ۷). از آنجا که رضایتمندی گردشگر نقش مهمی در تداوم گردشگری و آینده این صنعت ایفا می کند، از موضوعاتی است که در حوزه گردشگری بسیار مورد کنکاش قرار گرفته است. چون گردشگران راضی تمایل به انتقال تجربه مثبت خود به دیگران و تکرار مسافرت به محل دارند، شناخت عوامل رضایتمندی گردشگر یکی از مهمترین حوزه های پژوهشی صنعت گردشگری است. بنابراین گردشگران پس از ترک مقصد صرفاً تصاویری از آنجا به همراه خواهند داشت، و جلب رضایت گردشگران از طریق فراهم آوردن خدمات گردشگری و میهمان داری به عنوان جزئی از کیفیت محیطی اهمیت بسیار دارد (کارتو و دیتویو^۱، ۲۰۱۴: ۲۳۲). تمرکز روی کیفیت محیطی اساس پژوهش در جغرافیای اجتماعی شهری و روستایی است. در جغرافیای اجتماعی تلاش درخوری برای ارزیابی محیط های مختلف سکونتی شده است (علیزاده، ۱۳۹۲: ۶۴). تعاریف مختلفی از کیفیت محیط ارائه شده اند که ابعاد گوناگون این مقوله را دربرمی گیرند. به عنوان مثال، کیفیت محیط شامل محیط کیفیت، احساس رفاه و رضایتمندی ساکنان را از طریق مشخصه های فیزیکی، اجتماعی یا سمبلیک فراهم می کند (داداش

پور و روشنی، ۱۳۹۲: ۷). در راستای توسعه گردشگری راه‌های گوناگونی وجود دارد که یکی از مهم‌ترین آنها بررسی، سنجش، ارزیابی و در نهایت اولویت‌بندی کیفیت محیطی محل‌های گردشگر پذیر می‌باشد.

۳- محدوده مورد مطالعه

کوهدشت یکی از شهرستان‌های استان لرستان است که از مجموعه‌ی کوه‌ها و دشت‌ها تشکیل شده است جغرافیای کوهدشت از شمال به استان کرمانشاه، از شمال باختری، جنوب و جنوب باختری به استان ایلام و از خاور به شهرستان خرم‌آباد محدود می‌شود. مرکز شهرستان کوهدشت از نظر جغرافیایی در ۴۷ درجه و ۳۶ دقیقه درازای خاوری و ۳۳ درجه و ۳۲ دقیقه پهناى شمالی و ارتفاع ۱۱۹۵ متری از سطح دریا قرار دارد. شهرستان کوهدشت با جمعیتی معادل ۲۱۱۸۸۶ هزار نفر در سرشماری سال ۱۳۹۵، سومین شهرستان پرجمعیت استان لرستان در میان کوه‌های موزی شکل قرار گرفته است. کوهدشت در فاصله ۹۴ کیلومتری جنوب غرب خرم‌آباد واقع شده است. دارای آب و هوای معتدل کوهستانی با تابستان‌های گرم است. مردم آن با لهجه لری و زبان لکی گفتگو می‌کنند. اگر چه شهر جدید کوهدشت حاصل اسکان عشایر در دوره رضاخان است اما بنا بر روایات تاریخی از حمدالله مستوفی و سایرین در دوران باستان در این منطقه شهری باشکوه دایر بوده است. در گذشته کوهدشت معروف به انبار غله ایران و شهر نیایش (معابد) بوده است.

جدول (۱): طبقه‌بندی جاذبه‌های شهر کوهدشت (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۷)

انسان ساخت اما نه با هدف جذب بازدیدکننده	انسان ساخت با هدف جذب گردشگر	طبیعی
معبد سرخ دم لکی، معبد سرخ دم لری	-	تنگه شیریز
نقوش صخره‌ای هومیان، نقاشی‌های عصر حجر غار میرملاس	-	رودخانه‌های سیمره، کشکان، مادیان
حرم امازاده محمد، امام زاده ابولوقا	-	قلعه گم‌ور، قلعه زاغه،
قلعه سیله، قلعه جند، قلعه منیژه، قلعه کوهزاد، قلعه کورگان	-	دره شیریز، دره سرطهران
مناره خسرو آباد، دژ زلال انگیز، کاخ ساسانی	-	غار میرملاس، بردسفید، همیان، غار بتخانه، غار ویزنهار، غار عالی آباد
پل سیاه پله، منطقه سد هاله	-	آبشار شیریز
باغ‌های بی نظیر انار و انجیر	-	تنگه و چشمه سیاب، پارک جنگلی بلوران
مقبره داود رشید	-	انواع درختان جنگلی، گیاهان مرتعی و علفی

۴- روش تحقیق

تاکنون از روش‌ها و مدل‌های متفاوتی برای تحلیل، سنجش، ارزیابی و اولویت‌بندی استفاده شده است که در این میان بهره‌گیری از روش‌های چند معیاره، دارای اهمیت بیشتری است. مدل‌های تصمیم‌گیری چند معیاره می‌تواند تصمیم‌گیر را در تعامل با پیچیدگی مسائل یاری رساند. روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره (MCDM) شامل طیف وسیعی از تکنیک‌های ریاضی است که بسته به اهداف مطالعه، روش‌های مختلف آن مورد استفاده قرار می‌گیرد. تکنیک‌های الکترونیک و ویکور و SAW به‌عنوان یکی از اعضای خانواده MCDM امروزه در رتبه‌بندی مفاهیم مختلف در علوم گوناگون جایگاه ویژه‌ای یافته است. پژوهش با توجه به نوع هدف، از نوع کاربردی و از نظر ماهیت و روش، از نوع تحقیقات توصیفی، تحلیلی می‌باشد؛ زیرا در پی توسعه کیفیت محیطی در مقصدهای گردشگری می‌باشد که نتایج حاصله از آن می‌تواند برنامه ریزان و تصمیم‌گیرندگان در زمینه جذب و توسعه گردشگری رهنمون باشد. از جنبه جمع‌آوری اطلاعات و شناسایی جنبه‌های تاثیرگذاری کیفیت محیطی در جذب و توسعه گردشگری، مطالعه از نوع اکتشافی است. لازم به ذکر است که جامعه آماری مورد بررسی ۲۱۸۶۸۶ نفر می‌باشد که با استفاده از جدول نمونه‌گیری مورگان تعداد ۳۸۳ نمونه بدست آمد که گویه‌های هر کدام از شاخص‌های در بین نمونه مورد بررسی و سنجش قرار گرفت.

۵- مولفه‌های تحلیل و ارزیابی کیفیت محیط از دید گردشگران

در مراجع مختلف شاخص‌های متفاوتی برای ارزیابی کیفیت در جوامع مختلف ارائه شده است. بدیهی است چنانچه امکان اندازه‌گیری همه سنج‌ها ممکن باشد می‌توان نتایج کاملتری از وضعیت گردشگری ارائه داد لیکن این مهم مستلزم صرف وقت و هزینه بسیار زیادی است و استفاده از همه شاخص‌ها به علت دسترس نبودن یا ناقص بودن، عدم تطابق زمانی و یا مکانی و غیره عملاً ممکن نیست. از این رو سعی می‌شود تا حد امکان از حداکثر شاخص‌های در دسترس و قابل تهیه از منابع معتبر استفاده شود که در مجموع شاخص‌های به دست آمده برای ارزیابی کیفیت محیط از نظر گردشگران در جدول (۲) ارائه می‌گردد. این شاخص‌ها یکی از اجزای ضروری برای ارزیابی میزان پیشرفت به‌سوی توسعه هستند و می‌توان گفت متغیرهایی هستند که اطلاعاتی درباره شرایط و یا روند خصوصیات یک سیستم در حال بررسی به ما می‌دهند. در این بین، گردشگری با مسائل عدیده‌ای از جمله تخریب محیط زیست، مشکلات اجتماعی^۵ فرهنگی، مزایا و معایب اقتصادی و در نهایت تأثیرات کالبدی در محیط مواجه می‌باشد. لذا شناخت کیفیت محیط و ارزیابی و اولویت بندی مولفه‌های تأثیر گذار در آن از جمله مهم‌ترین اهدافی است که پژوهشگران و تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان به دنبال آن می‌باشند. با این وجود قبل از تعیین سطح برخورداری مکان‌ها از این شاخص‌ها، ضروری است که متغیرها به شاخص تبدیل شده، شاخص‌ها در مدل‌ها قرار داده شوند و براساس ساختار مدل، به تعیین سطوح برخورداری پرداخته شود (زیاری، ۱۳۹۰: ۲۹۶). پس در این پژوهش در مرحله اول متغیرها شناسایی شده و به مقیاس نسبی تبدیل شده است و با توجه به نسبت‌های موجود شاخص سازی صورت گرفته است. بنابراین در ابتدای امر شناخت شاخص‌ها و مولفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت محیط محدود مورد مطالعه ضروری می‌باشد. طبق مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای مهم‌ترین شاخص‌های اثر گذار بر کیفیت محیط در جدول ذیل عنوان شده است که شامل شش شاخص اصلی و هر کدام با ۶ زیر مولفه تعیین شده که کلیات آن در جدول ذیل آورده شده است.

جدول شماره ۲: شاخص‌ها و زیر مولفه‌های بکار رفته در بررسی کیفیت محیط (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۷)

شاخص اصلی	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆
جاذبه‌های گردشگری	زیبایی	تنوع	تعداد	جلوه‌های اصیل و سنتی	معرفی جاذبه	به صرفه بودن
عملکردی- ساختاری	تسهیلات اقامتی و فراغتی	خدمات پذیرایی و درمانی	حمل و نقل	خدمات مالی و فروشگاه‌های	پارکینگ و جایگاه سوخت	ارتباطات
بصری	زیبایی محیط	جذابیت چشم انداز	هماهنگی ساخت	روشنایی محیط	دلپذیری مکان	زیبایی فضای سبز
محیط اجتماعی	میهمان نوازی	آداب و رسوم سنتی	همکاری راهنمایان محلی	حس اعتماد متقابل	جذابیت فرهنگی	پذیرا بودن
زیست محیطی	آب آشامیدنی	هوای مناسب	بهداشت محیط	کیفیت فضا	دفع زباله	تنوع زیستی
بافت و شبکه ارتباطی	مسیرهای دسترسی	خوانایی بافت و مسیرها	معاور و راه‌ها	علائم راهنمای مسیرها	ایمنی معابر	ایمنی محدوده بازدید

۶- آزمون تی تست جهت شناسایی معناداری شاخص‌ها

معنی و مفهوم آن این است که انحراف استاندارد در نمونه‌های کوچکتر با انحراف استاندارد در جامعه شباهت کمتری دارد. توزیع T از بسیاری جهات شبیه توزیع با کمیت Z (نمرات استاندارد) است. از این آزمون برای مقایسه و تشخیص تفاوت و رابطه علی استفاده می‌شود که از رابطه ذیل قابل محاسبه می‌باشد (حافظ نیا، ۱۳۸۷: ۵۰).

$$T = \frac{(X - \mu)}{\frac{S}{\sqrt{N - 1}}}$$

آزمون تی حاصل از پرسشنامه تهیه شده در محدوده مورد مطالعه برای هر کدام از شاخص‌ها نشان دهنده این است که شاخص‌ها از سطح معناداری (Sig) بالایی برخوردار هستند. چرا که سطح معناداری با $0/000$ نشانگر سطح معناداری بالا می‌باشد که این امر با توجه به مقدار آلفای $0/05$ و فاصله اطمینان 95 درصد نشان دهنده تایید رابطه میان شاخص‌های مورد بررسی می‌باشد، چرا که مقدار خطای بدست آمده کمتر از آلفای مورد نظر با سطح اطمینان $0/95$ می‌باشد. لذا می‌توان بیان داشت که با اطمینان 95 رابطه معناداری میان شاخص‌های مورد بررسی با کیفیت محیط از دید گردشگران وجود دارد و همچنین اختلاف میانگین نیز از تفاوت خیلی بالایی برخوردار نیست و این نرمال بودن و استاندارد بودن هر کدام از شاخص‌ها را نشان می‌دهد. در جدول ذیل نام شاخص‌های اصلی به معنای X_1 : شاخص جاذبه‌های گردشگری؛ X_2 : شاخص عملکردی-ساختاری؛ X_3 : شاخص بصری؛ X_4 : شاخص محیط اجتماعی؛ X_5 : شاخص بافت و شبکه ارتباطی؛ X_6 : شاخص زیست محیطی می‌باشد.

جدول شماره ۳: آزمون تی تست شاخص‌های مورد بررسی در کیفیت محیط شهرستان کوهدشت (منبع: مطالعات میدانی، ۱۳۹۷)

ارزش آزمون						نام شاخص اصلی
فاصله اطمینان $0/95$		تفاوت میانگین	Sig	Df	T	
پایین‌ترین	بالا‌ترین					
۳/۷۳	۴/۰۳	۳/۸۷۸	۰/۰۰۰	۳۸۲	۵۲/۲۲۵	X_1
۳/۰۱	۳/۳۷	۳/۷۸۷	۰/۰۰۰	۳۸۲	۴۲/۳۸۵	X_2
۳/۱۴	۳/۵۲	۳/۳۳۰	۰/۰۰۰	۳۸۲	۳۴/۰۴۷	X_3
۳/۳۴	۳/۶۹	۳/۵۱۳	۰/۰۰۰	۳۸۲	۴۰/۰۷۸	X_4
۳/۳۲	۳/۶۰	۳/۴۶۱	۰/۰۰۰	۳۸۲	۴۸/۵۶۶	X_5
۳/۲۹	۳/۶۷	۳/۴۷۸	۰/۰۰۰	۳۸۲	۳۵/۹۵۴	X_6

در جدول ذیل داده‌های خام بدست آمده از توزیع پرسشنامه بررسی و سنجش کیفیت محیط از دید گردشگران در شهرستان کوهدشت مشخص شده است که میانگین‌ها در آن کلی بوده و بدون لحاظ کردن وزن معیارها بدست آمده است. با توجه به این که عوامل یا معیارها از اهمیت یکسانی برخوردار نمی‌باشند، لذا به تعیین وزن نسبی هر کدام از شاخص‌ها براساس مدل‌های معین شده پرداخته می‌شود. همانطور که نشان داده شده است میانگین از تشابه و تناسب نسبتاً نزدیکی نسبت به همدیگر برخوردار می‌باشند.

جدول شماره ۴: ماتریس خام داده‌ها (ماتریس تصمیم‌گیری) بررسی کیفیت محیط از دید گردشگران (منبع: مطالعات

میدانی، ۱۳۹۷)

X_6	X_5	X_4	X_3	X_2	X_1	شاخص‌های اصلی و مولفه‌ها
۳/۴۹	۳/۱۶	۳/۶۴	۳/۲۴	۳/۳۴	۳/۸۸	جاذبه‌های گردشگری
۳/۶۸	۴/۲۱	۳/۷۵	۴/۰۳	۳/۵۲	۳/۱۹	عملکردی-ساختاری
۳/۷۴	۳/۸۹	۳/۷۲	۳/۹۶	۳/۶۵	۳/۳۳	بصری
۳/۳۷	۳/۸۵	۳/۲۸	۳/۲۹	۳/۳۹	۳/۶۲	محیط اجتماعی
۳/۴۳	۳/۵۹	۳/۶۸	۳/۳۸	۳/۲۴	۳/۵۱	بافت و شبکه ارتباطی
۳/۳۹	۳/۶۷	۳/۸۲	۳/۴۳	۳/۸۸	۳/۴۶	زیست محیطی

همان‌طور که بیان گردید، پژوهش حاضر از ۶ شاخص اصلی با ۳۶ زیر مولفه موثر در سنجش کیفیت محیط برای شاخص‌ها استفاده کرده و هر کدام از شاخص‌ها از طریق توزیع پرسشنامه در محدوده مورد مطالعه ارزیابی شده و از طریق مدل‌های تصمیم‌گیری چند معیاره (الکتر، ویکور و SAW) رتبه‌بندی و ضریب سنجی شده است و در نهایت با استفاده از تکنیک ادغامی کپلند اولویت‌بندی نهایی انجام گردید. از آنجایی که تحلیل یافته‌ها نشان می‌دهد که ضریب تاثیر هر کدام از مولفه‌های موثر در هر یک از مدل‌های تصمیم‌گیری متفاوت بوده بعنوان مثال در مدل SAW شاخص زیست محیطی در رتبه اول، شاخص جاذبه‌های گردشگری در رتبه دوم و شاخص بصری در رتبه سوم، شاخص محیط اجتماعی در رتبه چهارم، شاخص بافت و شبکه ارتباطی در رتبه پنجم، و در نهایت شاخص عملکردی-ساختاری در رتبه آخر یعنی اولویت ششم اهمیت قرار گرفته است. در مدل الکتر، شاخص جاذبه‌های گردشگری دارای رتبه اول، شاخص محیط اجتماعی دارای رتبه دوم و شاخص زیست محیطی در

اولویت سوم، شاخص عملکردی - ساختاری در رتبه چهارم، شاخص بصری در رتبه پنجم، شاخص بافت و شبکه ارتباطی در رتبه ششم قرار گرفته است. یافته ها نشان می دهد که مدل های تصمیم گیری چند معیاره می تواند نتایج متفاوتی را نشان دهد هر چند که گاهی ممکن است این نتایج به هم نزدیک تر باشند. در این تحقیق مدل الکترو و مدل SAW نتیجه تقریباً متفاوتی را به لحاظ پراکنش شاخص ها در منطقه نشان می دهد.

جدول شماره ۵: اولویت بندی ضریب تاثیر شاخص های کیفیت محیط در شهرستان کوهدشت (منبع: مطالعات میدانی، ۱۳۹۷)

VIKOR		SAW		ELECTRE		شاخص های کیفیت محیط
رتبه نهایی	ضریب تاثیر	رتبه نهایی	ضریب تاثیر	رتبه نهایی	ضریب تاثیر	
۱	۰/۱۵۲	۲	۰/۲۸۵	۱	۳	جاذبه های گردشگری
۵	۰/۳۰۲	۶	۰/۳۱۰	۴	۴	عملکردی-ساختاری
۴	۰/۲۴۳	۳	۰/۲۶۴	۵	۲	بصری
۳	۰/۲۰۲	۴	۰/۳۳۲	۲	۲	محیط اجتماعی
۶	۰/۳۲۴	۵	۰/۲۴۳	۶	۱	بافت و شبکه ارتباطی
۲	۰/۱۶۸	۱	۰/۱۸۹	۳	۳	زیست محیطی

در نهایت جهت بررسی و دست یابی به نتایج قابل قبول و یکسانی اولویت بندی و سنجش هر کدام از مولفه ها و شاخص های مورد بررسی، در این تحقیق از تکنیک ادغامی کپلند بهره گرفته شده است. تکنیک کپلند، تعداد بردها (M) و تعداد باختها (X) را برای هر معیار مشخص می کند و با جمع کردن هر سطر، تعداد بردها (C) و نیز هر ستون تعداد باختها (R) را برای هر معیار مشخص می گردد. در نهایت امتیازی که کپلند به هر گزینه می دهد با کم کردن تعداد باختها (R) از تعداد بردها (C) محاسبه می شود. استفاده از تکنیک ادغامی کپلند در رتبه بندی و ضریب تاثیر مولفه ها و شاخص های سنجش کیفیت محیط نشان می دهد که شاخص ها و مولفه های جاذبه های گردشگری و زیست محیطی به لحاظ شاخص های مورد بررسی دارای ضریب تاثیر بالاتری نسبت به سایر شاخص ها می باشند و از تناسب بالاتری نسبت به سایر مولفه ها برخوردار می باشند.

جدول شماره ۶: نتایج مقایسه زوجی و تعداد برد و باخت های هر کدام از شاخص ها با توجه به تکنیک کپلند (منبع: مطالعات میدانی، ۱۳۹۷)

$\sum C$	پویایی محیط	محیط اجتماعی	بافت و شبکه ارتباطی	زیست محیطی	بصری	جاذبه های گردشگری	عملکردی-ساختاری	شاخص های کیفیت محیط
۴	M	M	M	M	M	X	-	جاذبه های گردشگری
۰	M	M	M	M	M	-	M	عملکردی-ساختاری
۲	M	M	M	X	-	X	X	بصری
۳	M	M	M	-	M	X	X	محیط اجتماعی
۱	M	M	-	X	X	X	X	بافت و شبکه ارتباطی
۴	X	-	X	X	X	X	X	زیست محیطی
-	۵	۲	۴	۱	۳	۰	۴	$\sum R$

جدول شماره ۷: اولویت بندی نهایی ضریب تاثیر شاخص های کیفیت محیط شهرستان کوهدشت براساس تکنیک

ادغامی کپلند (منبع: مطالعات میدانی، ۱۳۹۷)

اولویت بندی اهمیت شاخص ها	رتبه تاثیر	$\sum C - \sum R$	$\sum R$	$\sum C$	شاخص های کیفیت محیط
اولویت اول	۱	۴	۰	۴	جاذبه های گردشگری
اولویت ششم	۶	-۴	۴	۰	عملکردی-ساختاری
اولویت چهارم	۴	-۱	۳	۲	بصری
اولویت سوم	۳	۱	۲	۳	محیط اجتماعی
اولویت پنجم	۵	-۳	۴	۱	بافت و شبکه ارتباطی
اولویت دوم	۲	۳	۱	۴	زیست محیطی

براساس تکنیک ادغامی کپلند که مدل های SAW, ELECTRE, VIKOR را با همدیگر تلفیق می نماید و همچنین براساس جدول فوق که تاثیرگذاری و اولویت بندی هر کدام از شاخص ها و مولفه های موثر بر ارزیابی کیفیت محیط در شهرستان کوهدشت را از دیدگاه گردشگران نشان می دهد. بر این اساس از میان شاخص های ششگانه موثر بر سنجش کیفیت محیط شهرستان کوهدشت براساس اوزان هر کدام از شاخص ها که منتج از پرسشنامه و تحلیل مدل های بکارگرفته شده چندمعیاره می باشد، شاخص جاذبه های گردشگری بیشترین میزان تاثیرگذاری را در کیفیت محیط شهرستان کوهدشت از دیدگاه گردشگران را به خود اختصاص داده و پس از آن شاخص های زیست محیطی، محیط اجتماعی، بصری، بافت و شبکه ارتباطی، و عملکردی^۰ ساختاری در اولویت های بعدی قرار دارند.

نتیجه گیری

این پژوهش به سنجش و اولویت بندی شاخص ها و مولفه های کیفیت محیط از دیدگاه گردشگران در شهرستان کوهدشت پرداخته است. از آنجایی که مولفه های مورد بررسی بر پایه متغیرهای مورد بررسی در کیفیت محیط بنا نهاده شده اند. لذا به کمک این مولفه ها می توان اولویت ها و نیازمندی های گردشگران و محیط مورد بررسی را منظور بهبود کیفیت محیط شناسایی نمود. بنابراین در این مطالعه سعی بر این بوده که به بهره گیری از ابزارهای ارزیابی، سنجش و اولویت بندی و با توجه به شاخص ها و مولفه های مورد بررسی که هر کدام شامل ۶ زیر مولفه و زیرمعیار می باشند و با کمک تکنیک های چندمعیاره، کیفیت محیط شهرستان کوهدشت را از دیدگاه و نگرش گردشگران به صورت کاربردی و میدانی مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفت. نتایج به دست آمده با استفاده از مدل های تصمیم گیری (الکترو، ویکور و SAW) وزن های بدست آمده مورد بررسی تقابلی قرار گرفته و بر اساس برخورداری از میزان ضریب تاثیر، مورد سنجش و ارزیابی گردیده اند. با توجه به ماهیت این مدل ها و ویژگیهای داده ها و اطلاعات بدست آمده، نتایج مدل های مختلف، نتایج متفاوتی را نشان داد که در هر کدام از بخش های مدلها و تکنیک های مورد استفاده بیان گردیده است. بنابراین، برای دست یابی به نتیجه قابل قبول از تکنیک ادغامی کپلند که نتایج سه مدل الکترو، ویکور و SAW را با هم ادغام نموده و ارزیابی می نماید، استفاده گردید و براساس این تکنیک، از میان شاخص های هفتگانه موثر بر سنجش و اولویت بندی کیفیت محیط شهرستان کوهدشت براساس اوزان هر کدام از شاخص ها که منتج از پرسشنامه و تحلیل مدل های بکارگرفته شده چندمعیاره می باشد، شاخص جاذبه های گردشگری بیشترین میزان تاثیرگذاری را در کیفیت محیط شهرستان کوهدشت از دیدگاه گردشگران را به خود اختصاص داده و پس از آن شاخص های زیست محیطی، محیط اجتماعی، بصری، بافت و شبکه ارتباطی و عملکردی - ساختاری، در اولویت های بعدی قرار دارند. بنابراین در برنامه ریزی های گردشگری جهت تقویت گردشگری و رفع محدودیت های موجود باید بیشترین تاکید بر زیر مولفه های شاخص هایی باشد که در رتبه های پایین قرار گرفته اند.

۱. اکبریان رونیزی، سید رضا، شیخ بیگلویی، رعنا، (۱۳۹۴)، «سنجش کیفیت محیط روستاهای گردشگری مطالعه موردی: بخش آسارا- شهرستان کرج»، پژوهش‌های روستایی، دوره ۶، شماره ۲.
۲. ایزدی، مریم، مصطفی بهزادفر و ساره فخاری (۱۳۹۰)، «ارتقای هم پیوندی اجتماعی میان گردشگران و بومیان در شهرهای ساحلی»، همایش گردشگری و توسعه پایدار.
۳. پور طاهری، مهدی؛ سجاسی قیداری، قدرت اس... وصادقلو، طاهره (۱۳۸۸)، «سنجش و اولویت‌بندی پایداری اجتماعی در مناطق روستایی، با استفاده از تکنیک رتبه‌بندی بر اساس تشابه به حد ایده آل فازی»، پژوهش‌های روستایی، شماره ۱، صص ۳۱-۱
۴. تقوایی، مسعود، جبار علیزاده اصل، پخشان خضرنژاد، صبریه عباسی (۱۳۹۳)، «ارزیابی عوامل موثر بر توسعه گردشگری سلامت»، اولین کنفرانس ملی جغرافیا، گردشگری، منابع طبیعی و توسعه پایدار
۵. حیدری نیا، سعید، قرخلو، مهدی، مرادپور، نبی، هدی الاصل، فاطمه (۱۳۹۳)، «بررسی وضعیت اجتماعی اقتصادی شاغلان بخش گردشگری خرم‌آباد»، مجله گردشگری شهری، دوره ۲، شماره ۱
۶. داداش پور، هاشم، روشنی، صالح، (۱۳۹۲)، «ارزیابی تعامل میان فرد و محیط زندگی در محلات جدید با استفاده از سنجش کیفیت عینی و ذهنی»، فصلنامه مطالعات شهری، شماره ۶
۷. دانشنامه آزاد ویکی‌پدیا، ۱۳۹۶.
۸. رحمانی، محمود (۱۳۸۶)، «آمایش سرزمین و توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری»، فصلنامه جمعیت. شماره ۶۱/۶۲
۹. زنگی آبادی، علی، محمود ضیایی، هیمن بایزیدپور و اسفندیار کهزادی (۱۳۸۹)، «تحلیلی بر وضعیت امکانات و تسهیلات گردشگری استان کردستان از دید گردشگران»، فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسانی، سال دوم، شماره ۴.
۱۰. زیاری، کرامت اله، و همکاران (۱۳۹۰)، «تحلیلی بر بحران زیست محیطی و توزیع مکانی-فضایی سبز شهر تهران»، مطالعات پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، شماره ۴.
۱۱. شیعه، اسماعیل و علی پور، سجاده (۱۳۹۲)، «تحلیل عوامل کیفیت بخش محیط گردشگری ساحلی با توجه به معیارهای گردشگری پایدار: مطالعه موردی سواحل شهر رامسر»، آرمانشهر، شماره ۵.
۱۲. ضرابی، اصغر، جبار علیزاده اصل و عیسی بهاری (۱۳۹۳)، «پیرامون تحلیلی بر زیرساخت‌های گردشگری در مقصد اکوتوریستی بند ارومیه با استفاده از روش SWOT»، نشریه علمی پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی، سال ۱۸ شماره ۴۸.
۱۳. علیزاده، توحید، علیزاده، جابر، (۱۳۹۲)، «ارزیابی کیفیت محیط زندگی در نواحی روستایی از دیدگاه ساکنین؛ مطالعه موردی: روستاهای دهستان اصلاندوز واقع در استان اردبیل»، فصلنامه مسکن و محیط روستا، شماره ۱۴۴.
۱۴. غریبی، ابوظالب و حامد درخشیده (۱۳۹۰)، اکوتوریسم و توسعه پایدار، همایش گردشگری و توسعه پایدار.
۱۵. قیمی، مصطفی و طاهره غلامیان آقامحلی، (۱۳۹۰)، «بررسی کیفیت مبادی ورودی شهرهای گردشگری با تاکید بر جامعه گردشگران، نمونه موردی: بابلسر»، نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال سوم، شماره ۳.
۱۶. قیداری سجاسی، حمدالله، صادقلو، طاهره (۱۳۹۵)، «تحلیل و تبیین نقش کیفیت محیطی در جذب گردشگر به مقاصد گردشگری روستایی (مطالعه موردی: روستاهای گردشگری دهستان لواسان کوچک)»، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال ۳۱، شماره دوم
۱۷. کاکاوند، الهام، براتی، ناصر و امین زاده، بهرام، (۱۳۹۲)، «سنجش تطبیقی تصویر ذهنی شهروند و شهرساز به مفهوم کیفیت محیط شهری (مطالعه موردی: بافت فرسوده شهر قزوین)»، فصلنامه علمی پژوهشی باغ منظر، شماره ۲۰.
۱۸. موحد، علی، دولت‌شاه، صدیقه (۱۳۸۹)، «بررسی ظرفیتهای گردشگری جهت توسعه گردشگری شهری خرم‌آباد»، فصلنامه جغرافیا و آمایش سرزمین، شماره اول
19. C untu, Andreea Laura and Di ia, Mihail Cristian (2014), *The Perceptions of Hospitality Services of a Tourism Destination*, Procedia - Social and Behavioral Sciences, No. 109, PP. 231-235.
20. European Commission. (2000). *Towards Quality Coastal Tourism, Italy*, Official Publications of the European Communities.
21. Lai, P .and Napal, S.K. (2006). *Local perspectives of ecotourism development in Tawushan Nature Reserve, Taiwan*. Journal of Tourism Management, Vol.27

22. Marin, J.A & Taberner, J. G, (2007), *Satisfaction and dissatisfaction with destination attributes: Influence on overall satisfaction and the intention to return*, Journal of Consumer Satisfaction, Dissatisfaction and Complaining Behavior, Vol. 1
23. Martin-Cejas, Roberto Rendeiro(2006), *Tourism Service Quality Begins at the Airport*, Journal of Tourism Management, No. 27.
24. Moon, K. S. , Kim, M. , Ko, Y. J. , Connaughton, D. P. , Lee, J. H. (2011); *The influence of consumer's event quality perception on destination image*; Journal of Managing Service Quality.
25. Roca, E. & Villares, M. (2008) *.Public Perceptions for Evaluating Beach Quality in Urban and SemiNatural Environments*, journal of Ocean & Coastal Management, pp. 314-329.
26. Van Kamp, I., Leidelmeijera, K., Marsmana, G., de Hollanderb, A., (2003); *urban environmental quality and human well being towards a conceptual framework and demarcation of concepts, a literature study*, journal of landscape and urban planning, pp. 65: 5-18.
27. Walpole, M.J & Goodwin, H.J.(2000). *Local Economic Impacts of Daragon in Indonisia*. Journal of Annals of Tourism Research, Vol.27, No. 3.

